

فعالیت‌های اطلاع‌رسانی کتابخانه دانشکده مهندسی و

ایجاد صفحه اینترنتی آن

فرزانه فرجامی^(۱)

مقدمه

امروزه از کتابخانه‌های دانشگاهی به عنوان یکی از مراکز اصلی اطلاع‌رسانی یاد می‌کنند. منظور از اطلاع‌رسانی، دانشی است که به تولید، گردآوری، سازماندهی، ذخیره، و بازیابی اطلاعات مربوط می‌شود. اطلاع‌رسانی به عنوان یک علم هدفش تهیه مجموعه اطلاعاتی و ارائه آنها است. این علم روی شیوه‌های آماده‌سازی اطلاعات و ارائه آنها تاکید می‌کند.

کتابخانه‌های دانشگاهی به عنوان مراکزی که اطلاعات را گردآوری می‌کنند نقش مهمی در اطلاع‌رسانی خواهند داشت به این صورت که از طریق سازماندهی، تهیه فهرست‌ها، نمایه‌ها و منابعی از این قبیل آنها را دسترس پذیر می‌کنند. فعالیت کتابخانه‌های دانشگاهی در جهت اطلاع‌رسانی می‌تواند به شکلهای مختلف باشد مثل: تهیه فهرست‌ها، نمایه‌ها، راهنماها، پوسترها، بروشورها، تهیه پایگاه‌های اطلاعاتی، انجام اشاعه اطلاعات گزیده، تهیه فهرست پژوهش‌های مختلف در یک رشته موضوعی، تهیه فهرست کنفرانسها و نمایشگاه‌های تخصصی و غیره. در این زمینه کتابخانه دانشکده مهندسی فعالیت‌های به شرح زیر انجام داده است.

تهیه فهرست موجودی مجلات

با توجه به اینکه مجلات از مهمترین ابزارهای آموزشی و پژوهشی به شمار می‌روند و از آنجاییکه آخرین نتایج تحقیقات، مطالعات و تفحصها در مقاله‌های مجلات چاپ می‌شوند، منابع مهمی در امر تحقیق و پژوهش می‌باشند. کتابخانه‌ها سعی در تهیه و نگهداری مجلات دارند، کتابخانه دانشکده مهندسی نیز در این رابطه تعداد ۴۰۰ عنوان مجله لاتین و ۱۰۰ عنوان مجله فارسی خریداری و در اختیار مراجعین قرار میدهد و فهرست موجودی آنها را تهیه نموده است. هدف از این سیاهه تهیه راهنمای مناسبی برای استادان،

۱- کارشناس ارشد کتابداری و مسؤل کتابخانه دانشکده مهندسی

پژوهشگران، و دانشجویان است که در امر تحقیق و پیشبرد دروس آنها مفید واقع شود. از طرف دیگر، این سیاهه راهنمایی است جهت استفاده کتابداران برای مطلع شدن از موجودی مجلات دانشکده مهندسی. کتابخانه دانشکده مهندسی با آگاهی از این نیاز، با استفاده از رایانه و بهره‌جستن از نرم افزار CDS/ISIS برای اولین بار در سال ۱۳۷۰ فهرست مجله‌های موجود را تهیه نمود. برای بار دوم در سال ۱۳۷۴ و سپس در سال ۱۳۷۶ این سیاهه روزآمد گردید.

شیوه کار: در این فهرست، متن اصلی بر اساس الفبائی عنوان مجلات تنظیم شده و اطلاعاتی نظیر تناوب انتشار، محل نشر، ناشر، و موجودی بدنبال عنوان ذکر شده است. در انتها نمایه‌های مختلف از قبیل نمایه‌های موضوعی، نمایه مجلات گروه‌های آموزشی، نمایه نام ناشر، و نمایه کشور آورده شده است. این نشریه بطور رایگان به تمام کتابخانه‌های سراسر کشور که به نوعی در زمینه فنی و مهندسی فعالیت دارند ارسال می‌شود و بدنبال آن تقاضاهائی برای کپی مقالات دریافت می‌شود.

تهیه نشریه "کتابهای تازه"

کتابخانه دانشکده مهندسی دارای ۲۰۵۳۳ نسخه کتاب لاتین و ۱۱۴۹۶ نسخه کتاب فارسی می‌باشد. حدوداً در هر سال ۱۵۰۰-۱۰۰۰ نسخه کتاب فارسی و لاتین خریداری و به مجموعه کتابخانه اضافه می‌شود. با هدف مطلع ساختن پژوهشگران، استادان، دانشجویان، موسسات و نهادهای مختلف، کتابخانه دانشکده مهندسی اقدام به انتشار نشریه "کتابهای تازه" نموده است. هدف دیگر به نوعی صرفه‌جویی در بودجه و نیرو، در کار فهرست نویسی کتابخانه‌هایی است که امکانات فهرستنویسی ندارند. زیرا این نشریه براساس کارتهای فهرستنویسی کتابها تهیه می‌شود. این نشریه از دو بخش کتابهای لاتین و کتابهای فارسی تشکیل شده و در هر بخش، مدخلها بر اساس الفبای عنوان کتابها تنظیم گردیده است. اطلاعات مربوط به هر مدخل اطلاعات کامل کارت فهرست نویسی می‌باشد به این صورت که کارت فهرست نویسی کتابهای جدید به ترتیب الفبای عنوان ردیف شده و متن اصلی نشریه را تشکیل می‌دهند. برای دسترسی سریع و راحت علاقمندان، فهرست موضوعی کتابها در انتها با ذکر شماره مدخل آورده شده است. این نشریه بصورت گهگاهی منتشر می‌گردد. این نشریه بطور رایگان برای کتابخانه‌هایی که به نوعی در زمینه فنی و مهندسی فعالیت دارند و یا از طریق مکاتبه متقاضی دریافت نشریه بوده اند ارسال می‌شود.

پایگاههای اطلاعاتی موجود

امروزه در دنیا با حجم زیاد اطلاعات مواجه هستیم، این اطلاعات به شکل کتاب، مجله، گزارش، سند و ... چاپ می‌شوند. راه جدید عرضه این اطلاعات در قالب پایگاههای اطلاعاتی بر روی دیسکهای فشرده می‌باشد و کتابخانه‌ها به علت صرفه‌جویی در فضا راغب به تهیه این پایگاههای اطلاعاتی هستند. پایگاههای

اطلاعاتی مجموعه‌ای از اطلاعات سازمان داده شده هستند که قابل خواندن با ماشین می‌باشند. بنابراین فعالیت‌های فعالیت اطلاع‌رسانی در این پایگاه‌ها به شکل انجام جستجوهای موضوعی خواهد بود. اهمیت این پایگاه‌ها در افزایش راه‌های دستیابی به منابع و سرعت بازیابی اطلاعات است، معمولاً اطلاعات این پایگاه‌ها از طرق مختلف قابل بازیابی می‌باشد و از طریق عملگرهای منطقی میتوان جستجوهای دقیق‌تری را انجام داد. کتابخانه دانشکده مهندسی به منظور کمک به اساتید و دانشجویان در امر تحقیق و پژوهش با هدف ارائه اطلاعات و معرفی منابع اقدام به تهیه و گردآوری پایگاه‌های اطلاعاتی مختلف نموده است.

الف) پایگاه‌های خریداری شده: در این زمینه کتابخانه دانشکده مهندسی نرم افزار Applied Science technology را خریداری نموده است که کلیه مقالات فنی و مهندسی منتشره در ۱۰۰۰ مجله علمی در سطح جهان را در محدوده سالهای ۱۹۹۵ - ۱۹۸۵ معرفی می‌نماید. پوشش موضوعی این بسته نرم افزاری شامل:

۱- نرم افزار کتب موجود در کتابخانه ها و مراکز علمی کشور تهیه شده توسط مرکز اسناد و مدارک علمی از دیگر منابعی است که توسط کتابخانه تهیه و امکان جستجو را برای دانشجویان و اساتید فراهم آورده است.

۲- نرم افزار DBM1 تهیه شده توسط مرکز اسناد و مدارک علمی، این نرم افزار اطلاعات مربوط به موجودی مجلات کلیه کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی در سراسر کشور را ارائه می‌دهد.

ب) پایگاه‌های تهیه شده در کتابخانه: علاوه بر پایگاه‌های خریداری شده پایگاه‌های اطلاعاتی مختلف توسط کتابخانه تهیه شده است. برای تهیه این پایگاه‌ها از نرم‌افزار CDS/ISIS استفاده شده است.

ج) پایگاه اطلاعاتی مقالات لاتین: در این پایگاه اطلاعات مربوط به مقالات دریافت شده از کتابخانه بریتانیا نگهداری می‌شود. در حال حاضر اطلاعات این پایگاه شامل ۴۲۰ رکورد میباشد.

د) پایگاه اطلاعاتی استانداردها: در این پایگاه اطلاعات مربوط به استانداردهای فنی و مهندسی موجود در کتابخانه دانشکده مهندسی نگهداری می‌شود. اطلاعات این پایگاه شامل ۲۲۲۸ رکورد می‌باشد.

ه) پایگاه اطلاعاتی کتابهای لاتین: در این پایگاه اطلاعات مربوط به کتابهای لاتین موجود در کتابخانه نگهداری می‌شود. اطلاعات این پایگاه شامل ۱۳۰۰۰ رکورد می‌باشد.

س) پایگاه اطلاعاتی مجلات لاتین: در این پایگاه اطلاعات مربوط به مجلات لاتین موجود در کتابخانه نگهداری می‌شود. در حال حاضر اطلاعات این پایگاه شامل ۴۰۰ رکورد می‌باشد.

تشکیل صفحه خانگی در اینترنت

کتابخانه دانشکده مهندسی ضمن تهیه پایگاه‌های اطلاعاتی در صدد ارائه این اطلاعات به افراد مختلف در مقیاس وسیع برآمد. در این زمینه برای ایجاد ارتباط با افراد از طریق ایجاد صفحه خانگی در شبکه اینترنت اقدام نمود. در ابتدا به طور مختصر شبکه اینترنت معرفی می‌شود.

معرفی اینترنت

اینترنت شبکه‌ای است که میلیون‌ها کامپیوتر و انسانها را به یکدیگر متصل می‌کند. یک شبکه گسترده جهانی است شامل مردم، اطلاعات، کامپیوترها. ریشه اصلی پیدایش اینترنت به پروژه‌ای به نام "آرپانت" باز می‌گردد. این پروژه از طرف آژانس پروژه‌های تحقیقاتی پیشرفته وزارت دفاع ایالات متحده حمایت می‌شد. وزارت دفاع قصد داشت شبکه‌ای بسازد که قادر باشد رایانه‌ها را در مسافت‌های طولانی به یکدیگر متصل کند تا بتواند از این طریق اطلاعات نظامی و دولتی را منتقل کند. این پروژه در سال ۱۹۶۸ آغاز گردید و بزودی به سمت هدف توسعه فنونی برای ساختن شبکه‌های بزرگ رشد نمود و بدین شکل "آرپانت" ستون فقرات اینترنت را تشکیل داد. اینترنت امروزی عملاً مجموعه‌ای از دهها هزار شبکه گسترده در سطح جهان هست و زیبایی و فایده آن در اطلاعات مردمی است که در آن شرکت دارند. تاثیری که اینترنت در اطلاع‌رسانی گذاشته است بسیار زیاد است زیرا اینترنت این امکان را فراهم آورده است که میلیون‌ها نفر از مردم در سراسر جهان با یکدیگر ارتباط برقرار کنند اطلاعات و عقاید خود را با یکدیگر به اشتراک بگذارند. اینترنت باعث شده محیط دسترسی به اطلاعات یکپارچه شود، اطلاعات با سرعت زیاد در دسترس قرار گیرد، مرزهای جغرافیایی از میان برداشته شود و امکان تماس همزمان برای استفاده از اطلاعات پایگاهها را میسر شود.

اینترنت مجموعه‌ای از شبکه‌هاست. این شبکه‌ها شامل انواع متفاوتی از رایانه‌هاست. بنابراین باید قوانینی باشد که آنها را کنار یکدیگر نگهدارد. این قانون همان قرارداد TCP/IP می‌باشد که کامپیوترها و شبکه‌ها را بهم وصل می‌کند.

در اینترنت یکسری برنامه‌های سرویس گیرنده (Client) و یکسری برنامه‌های سرویس دهنده (Servers) وجود دارد که این برنامه‌ها با هم گفتگو می‌کنند، برنامه‌های سرویس گیرنده برنامه‌هایی هستند که شما می‌توانید با استفاده از آنها به منابع دستیابی پیدا کنند مثل "پست الکترونیکی" و برنامه‌های سرویس دهنده برنامه‌هایی هستند که منابع اینترنت را فراهم می‌آورند، این برنامه‌های سرویس دهنده کارشان را در پشت صحنه انجام می‌دهند.

سه سرویس گیرنده محبوب که در اینترنت وجود دارد عبارتند از:

۱- پست الکترونیکی

۲- گروه‌های بحث یوزنت

۳- وب جهانگستر

(۱) پست الکترونیکی: از طریق استفاده از پست الکترونیکی شما قادر خواهید بود پیامهایی را به افرادی در سایر نقاط دنیا بفرستید و یا پیامهایی را دریافت کنید البته پست الکترونیکی به معنای پیامهای شخصی نیست بلکه هر چیزی را که بتواند در پرونده‌ای متنی ذخیره شود شامل می‌شود از جمله تصاویر، برنامه‌های کامپیوتری، اعلامیه‌ها، مجلات الکترونیکی و ....

(۲) یوزنت: گروه‌های بحث یوزنت مجموعه بزرگی از گروه‌های مباحثه میباشد. از طریق یوزنت با جمعیتی در

مقیاس بزرگ سرکار خواهید داشت. یوزنت دارای هزاران گروه مباحثه می باشد و میتوانیم بگوئیم تقریباً درباره هر مطلبی که بتوانید درباره آن فکر کنید در گروهی از یوزنت درباره آن بحث می شود.

(۳) وب: شبکه بزرگی است که از طریق ایجاد صفحات، امکان انتقال و دریافت اطلاعات را میسر می سازد. در اینجا سرویس وب به طور مفصل شرح داده می شود.

نحوه تشکیل صفحه خانگی (۱)

اینترنت سیستم بزرگی بنام world wide web را که اغلب به آن (وب) گفته می شود پشتیبانی می کند. وب سیستم بزرگی از سرویس دهنده هایی است که تمام انواع اطلاعات را به هر فردی در اینترنت عرضه می کند. وب مجموعه ای از اسناد و صفحاتی است که روی رایانه های شخصی سرتاسر جهان قرار گرفته و همگی در ارتباط با یکدیگرند. این اسناد می توانند هر چیزی را در خود جای داده یا منتقل نمایند. وب امکان نگهداری (ذخیره سازی) انتقال یا جذب داده ها را دارد، این داده ها ممکن است به شکل متن عادی، تصویر زنده، تصویر متحرک، تصویر سه بعدی و یا صدا باشد.

دو دلیل برای محبوبیت زیاد وب وجود دارد: اول اینکه استفاده از آن آسان می باشد، دوم اینکه به آسانی می توانید اطلاعات مربوط به خودتان را در صورت آشنائی با اینترنت برای استفاده دیگران در اینترنت قرار دهید. در وب اطلاعات در صفحه ها ذخیره می شوند. هر صفحه می تواند نه تنها اطلاعات بلکه اتصالاتی به سایر صفحه ها را نیز نگهدارد همانطور که صفحه ای را می خوانید می توانید برای رفتن از یک صفحه به صفحه دیگر پیوندی را دنبال کنید.

home page همان صفحات وب هستند و برای ساختن این صفحات به ابزار زیر نیاز است:

۱- مقدار فضا روی رایانه خدمت دهنده Server

۲- مهارت استفاده از HTML برای درست کردن و تغییر دادن پرونده ها: برای ایجاد پرونده ها، قرار دادن اطلاعات و تغییر آنها در Homepage از زبان برنامه نویسی HTML استفاده می شود. البته این زبان، به عنوان زبان پایه شناخته شده است، برای ایجاد فایل و تشکیل Homepage در اینترنت می توان از نرم افزارهای دیگری نیز استفاده کرد که عبارتند از:

1- Microsoft Frontpage (Windows 98)

2- Microsoft word office 97

بعد از تشکیل و طراحی Homepage از طریق استفاده از یکی از نرم افزارهای موجود و ذخیره اطلاعات در آن، مرحله تعیین نشانی در اینترنت پیش می آید به این معنا که هر کاربر اینترنت قادر به ایجاد ارتباط با Home page شما باشد. برای انجام اینکار از سیستم نشان دهی استفاده می شود به نام URL که مخفف Uniform Resource Locator می باشد و معمولاً به آن "مکان یاب یک دست" گفته می شود. هر

URL به یک منبع خاص در اینترنت رجوع دارد. هر فردی در اینترنت می‌تواند با استفاده از URL آبی با نام کامپیوتر و اسم مسیر صحیح به صفحه اینترنتی شما دستیابی پیدا کند.

معرفی صفحه خانگی دانشکده مهندسی

کتابخانه دانشکده مهندسی با همکاری مهندس دلیری اقدام به تشکیل Homepage برای کتابخانه نمود. در ابتدا با استفاده از زبان HTML، صفحات مورد نظر و اتصال‌های لازم طراحی گردید، سپس اطلاعات کتابخانه به شکل فایل با فورمت مورد نظر در HOMEPAGE ذخیره شد، مرحله آدرس دهی نیز از طریق مرکز کامپیوتر انجام گرفت. اطلاعات ذخیره شده در Homepage در ۵ قسمت به شرح زیر می‌باشد.

۱- اطلاعات کلی مربوط به کتابخانه: در این قسمت اطلاعاتی در رابطه با تاریخچه، بخش‌های مختلف، و تعداد مجموعه کتابخانه وجود دارد.

۲- اطلاعات در رابطه با همکاران کتابخانه: در این قسمت همکاران بخش‌های مختلف کتابخانه معرفی شده‌اند.

۳- پایگاه کتابها و مجلات لاتین: این قسمت شامل دو پایگاه کتابهای لاتین و مجلات لاتین می‌شود. در قسمت کتابها اطلاعاتی شامل عنوان، نویسنده، موضوع، ناشر، و شماره راهنما ذخیره و قابل بازیابی می‌باشد. در قسمت مجلات اطلاعاتی نظیر عنوان، ناشر، تناوب انتشار، محل نشر وجود دارد. در هر پایگاه با قرار دادن حروف الفبای لاتین جستجوی اطلاعات بر اساس عنوان امکان پذیر می‌باشد.

۴- پایگاه کتابهای جدید: اطلاعات مربوط به مقالات موجود در کتابخانه شامل عنوان و نویسنده در این پایگاه ذخیره شده است.

۵- پایگاه‌های اطلاعاتی دیگر: این قسمت شامل سه پایگاه می‌باشد:

الف - پایگاه استانداردها: اطلاعات استانداردهای موجود در کتابخانه شامل عنوان، نویسنده، ناشر، و شماره استاندارد در این قسمت قابل ذخیره و قابل بازیابی می‌باشد.

ب - پایگاه مقالات: اطلاعات مربوط به مقالات لاتین موجود در کتابخانه شامل عنوان و نویسنده در این پایگاه ذخیره و قابل بازیابی می‌باشد.

ج - پایگاه نرم‌افزارها: عنوان نرم‌افزارهای موجود در کتابخانه (روی دیسکت و سی‌دی رام) در این قسمت ذخیره شده است.